

RÉSUMÉS- ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

HORATIO VELLA, "Έλλειψη μετρικής ποικιλίας στους εξαμέτρους του Βαλέριου Φλάκκου;

Με τη συχνή επανάληψη όρισμένων μετρικών σχημάτων στους πρώτους μεταβλητούς τέσσερις πόδες του εξαμέτρου, ο Βαλέριος Φλάκκος πέτυχε να χρησιμοποιήσει τα ίδια σχήματα σε συμμετρικές ομάδες και διαδοχικές επαναλήψεις. Ός στοιχειώδη έναλλαγής ή ποικιλίας χρησιμοποιεί μία πλήρη παραλλαγή των σχημάτων στην αρχή σημαντικών τμημάτων του κάθε βιβλίου. Σε καθεμιά από τις τρεις αυτές έναλλαγές ο Βαλέριος Φλάκκος προσδοκούσε τη δημιουργία καλλιτεχνικής όμορφιάς, και όχι απλώς έναλλαγής στα μετρικά σχήματα. Ένσυνείδητα πέτυχε το σκοπό αυτό στην ποίησή του, αν κρίνει κανείς από το θέμα στο οποίο προσαρμόζει τις συμμετρικές του ομάδες μετρικών σχημάτων και τα μέρη που χαρακτηρίζονται από πλήρη ποικιλία. Τελειοποίησε την τεχνική του να χρησιμοποιεί συμμετρικές ομάδες μετρικών σχημάτων βαθμηδόν ως το πέμπτο βιβλίο, μετά από το οποίο άπαντούν πιδ πολλά μέρη με μία πλήρη ποικιλία μετρικών σχηματισμών.

Μ. ΓΙΑΝΝΗ-ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ, *Η Ελισαβετιανή άποψη για τα ελληνιστικά μυθιστορήματα.*

Η μελέτη αυτή ερευνά το θέμα της αναβίωσης και της σημασίας των ελληνιστικών μυθιστορημάτων στην Αγγλία κατά την περίοδο της Αναγέννησης. Εξετάζει τις αγγλικές μεταφράσεις του Ηλιοδώρου (Underdowne, 1569) του Λόγγου (Daye, 1587), και του Τατίου (Burton, 1597), ενώ παράλληλα καθορίζει τα κριτήρια που χρησιμοποίησε ο αγγλικός 16ος αιώνας για την αξιολόγηση των ελληνιστικών έργων.

Τα *Αιθιοπικά*, το *Δάφνις και Χλόη*, και το *Κλειτοφών και Λευκίππη* μεταφράστηκαν για πρώτη φορά σε διάφορες ευρωπαϊκές γλώσσες τον 15ο και 16ο αιώνα. Ήταν και τα τρία ιδιαίτερα δημοφιλή στους Ελισαβετιανούς,

αν κρίνουμε από την τεράστια επίδραση που είχαν στη λογοτεχνία τους. Οι λόγοι της επιτυχίας θα πρέπει να αναζητηθούν πέρα από το κοινό ενδιαφέρον ολόκληρης της εποχής για ο,τιδήποτε είχε σχέση με την αρχαιότητα. Αν εξετάσουμε τους προλόγους και τις επιστολές που συνοδεύουν τις αγγλικές μεταφράσεις των ελληνιστικών μυθιστορημάτων σε σχέση με τις επιλογές του αναγνωστικού κοινού και τις τρέχουσες θεωρίες της ρητορικής και λογοτεχνίας, θα καταλήξουμε στο εξής συμπέρασμα: Τα ελληνιστικά έργα αγαπήθηκαν από τους Ελισαβετιανούς, κυρίως γιατί στο σύνολό τους εναρμονίζονταν τέλεια με τις σύγχρονες προτιμήσεις για την καλλιέργεια περίτεχνων ρητορικών σχημάτων, τον διδακτισμό, και τις συμβάσεις του είδους Romance.

Αντίθετα με τη σημερινή άποψη για την ενοχλητικά τεχνητή έκφραση των ελληνιστικών έργων, η ρητορική παράδοση που ο Μεσαίωνας και η Αναγέννηση είχαν παραλάβει από τον Κικέρωνα και τον Κοϊντιλιανό έκανε τα ίδια αυτά έργα προσιτά στο γούστο των Ελισαβετιανών. Η έντονη σφραγίδα των ρητορικών σχολών της Δεύτερης Σοφιστικής στις υφολογικές υπερβολές του Ηλιοδώρου και του Τατίου όχι μόνο διατηρήθηκε ανέπαφη από τους Αγγλους μεταφραστές τους, αλλά και είχε ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση ενός είδους «Αλεξανδρισμού» στο ύφος της Ελισαβετιανής πεζογραφίας. Χαρακτηριστικά, το *Δάφνις και Χλόη* που συγκριτικά είναι περισσότερο λυρικό και απέριττο—μεταμορφώθηκε από τον μεταφραστή του, σύμφωνα με τα Ελισαβετιανά πρότυπα του βουκολικού μυθιστορήματος, σε ρητορικό πλαίσιο βαρύτιμα διακοσμημένο για την επίδειξη διαφόρων συναισθημάτων και ιδεών.

Τα *Αιθιοπικά* εκτιμήθηκαν ιδιαίτερα για το υψηλό τους φρόνημα. Οι αξίες που προβάλλονται είναι αυτές που κατέχουν κεντρική θέση στο Αναγεννησιακό σύστημα αξιών—εξιδανικευμένος έρωτας, φιλία, ηρωισμός, τέλειος μονάρχης, πίστη σε ένα θεϊκά ιεραρχημένο σύμπαν. Οι ιδεαλιστικές προεκτάσεις του είδους, όπως αντιπροσωπεύεται από τον Ηλιοδώρο, καταρρέουν και παρωδούνται στο τολμηρό και καυστικό μυθιστόρημα του Τατίου. Και όμως, ο Άγγλος μεταφραστής δεν δίστασε να διαφημίσει το *Κλειτοφών και Λευκίππη* για τα ηθικά του διδάγματα. Ήταν η εποχή που στην αξιολόγηση της λογοτεχνίας κυριαρχούσε επιτακτικά η ορατιανή αρχή του *dulce et utile*—τόσο επιτακτικά, ώστε η επιβίωση ενός έργου όπως αυτό του Τατίου να εξαρτάται από την, έστω και πλασματική, επισήμανσή της.

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι οι αγγλικές μεταφράσεις των ελληνιστικών έργων συμπίπτουν χρονολογικά με την άνθηση των Romances. Ειδολογικά, τα ελληνιστικά μυθιστορήματα συνδέονται στενά με τον φαντασμαγορικό κόσμο των περιπετειών, του έρωτα, και του ηρωισμού, που ζωντανεύει σε ένα πλήθος ιστορίες που ξεκίνησαν από τον Μεσαίωνα και εξακολούθησαν να

παράγονται και να κυκλοφορούν με αυξανόμενο ρυθμό, ιδίως μετά από την ανακάλυψη της τυπογραφίας, ως τα μέσα του αγγλικού 17ου αιώνα. Η συμβολή των ελληνιστικών έργων στον τομέα αυτό είναι ουσιαστική: Καθιέρωσαν νέου είδους περιπέτειες και επεισόδια, που σύντομα εμφανίστηκαν δημιουργικά αφομοιωμένα στην πεζογραφία (Greene), στο βουκολικό μυθιστόρημα (Sidney), στην ποίηση (Spenser), και στο δράμα (Shakespeare).

Ο εγγλιματισμός του ελληνιστικού μυθιστορήματος στην Αγγλία, παράλληλα με την Ιταλία, Ισπανία, Γαλλία και τις άλλες χώρες της Δύσης, μας επιτρέπει να μιλάμε για μια πραγματική αναβίωση του είδους στο χώρο της ευρωπαϊκής Αναγέννησης.

E. G. PROTOPSALTIS, *Constantin Aristias et ses poèmes inédits.*

La recherche sur Constantin Kyriakos-Aristias présente de l'intérêt pour les Balkans, car il a rendu de grands services à la Grèce et à la Roumanie, en tant que savant, acteur et combattant au début de la guerre d'indépendance de 1821. Son activité patriotique comme membre de la «Société des Amis», sa participation aux événements révolutionnaires de Bucarest (17 mars 1821), son activité militaire comme membre de la «Légion Sacrée» lors de la bataille de Dragatsani, au cours de laquelle il fut grièvement blessé, sont bien connues.

L'œuvre de C. Aristias comme acteur à Bucarest et comme traducteur de pièces de théâtre et d'autres œuvres littéraires en roumain a permis aux chercheurs de lui donner le titre de père du théâtre national roumain et, d'une manière plus générale, d'illuminateur intellectuel du peuple roumain. Il fut en effet l'âme du théâtre grec et roumain à Bucarest.

Aristias composa aussi de longs poèmes parmi lesquels ont déjà été publiés l'«Hymne à la Grèce» (Paris 1829) et «Harmodios et Aristogeiton ou les Panathénées» tragédie en cinq actes (Athènes 1840).

Dans la présente étude, l'auteur publie des poèmes inédits d'Aristias qui proviennent de deux manuscrits autographes qui sont conservés aux Archives Générales de l'Etat (collection Vlachoyannis, Δ 121).

Ces poèmes publiés pour la première fois sont les suivants:

1. «Lettre aux vrais fils de la Grèce, contre les chrétiens à l'âme turque, surnommés adoreurs des Turcs, à Brasov, le 15/27 avril 1822».
 2. «Calliope», poème en 296 vers, avec des notes explicatives.
 3. «Ode à Psara», dédié au médecin de Psara Nicolas Vélissarios.
- Ces poèmes d'Aristias, qui sont publiés pour la première fois dans

cette étude, sont d'inspiration historique, de langue vive et sont inspirés par un grand patriotisme. Leur importance historique est évidente.

A la fin de l'étude, l'auteur publie aussi deux documents inédits qui concernent l'activité d'Aristias.

CHRISTOS TZITZILIS, *Analecta etymologica*.

Dans cet article, l'auteur examine l'origine de trente-quatre mots, qui sont habituellement considérés comme d'origine inconnue ou dont l'étymologie n'a pas été correctement analysée. Il s'agit des mots suivants: άβάρα, άγκαντίρευτος, άλατουριάζω, άλικουρτέα, άλτσα, βαβιτσώννω, βαβουκλαμάδες, βαζιζάνιον, βάιζα, βαλά, βάνταλος, βαρζί, βαρνός, βερβετσιλιά, βιλβιδόνι, βλάσιος, βούγκρα, βούρτσα, βοϋτος, βράζω, βρυσσίδι, γαλεύω, γάλος, γάραμψον, γάντζαρος, γαντζί, καρπαζιά, καταφιιάζουμι, καταπιώνουμι, katuli, κορωνιάζω, κορνιάζω, πλατσίδα, τροκάνι, φισγώνι και χάβαρο.

H. EIDENEIER, *Αναγνώστες ή ακροατές ήταν το κοινό των βυζαντινών δημοδών ποιητικών έργων;*

H ανώνυμη βυζαντινή ποίηση στη δημόδη γλώσσα παρουσιάζει ορισμένα χαρακτηριστικά, που μας οδηγούν στην άποψη ότι η ποίηση αυτή ακολουθούσε προφορική παράδοση. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι: οι πολλές παραλλαγές, ο μεγάλος αριθμός των αποκλίσεων στις παραλλαγές αυτές, το πλήθος των μετατοπίσεων στίχων και των προσθηκών, η πληθώρα των ισοδύναμων ή ανάλογων εννοιών και των στερεοτύπων, καθώς και η «ποιητική σύνταξη», που οφείλονται: 1) Στον ποιητήρα, που προσαρμόζει και διαφοροποιεί το κείμενο με τα κριτήρια της προφορικής παράδοσης μέσα στα πλαίσια της τέχνης του, επειδή ενδιαφέρεται να πετύχει όσο το δυνατό υψηλότερη ακροαματικότητα. 2) Στον καταγραφέα του κειμένου, που βρίσκεται και αυτός μέσα στην προφορική παράδοση και που φαίνεται ότι κατέγραφε από μνήμης.

Ο μικτός γλωσσικός χαρακτήρας εξάλλου, που παρατηρείται στα ποιητικά αυτά έργα, γίνεται έτσι κατανοητός ως το προϊόν της προσπάθειας του λίγο πολύ λόγιου καταγραφέα να «εξυγιάνει» την «κοινή» των ποιητήρων κάνοντάς την βυζαντινή γραπτή κοινή.

H εποχή των καταγραφών και η κατά συνέπεια αρχειοθέτηση των ποιητικών έργων περιορίζεται κυρίως στον 14ο με 16ο αιώνα. Νωρίτερα δεν υπήρ-

χε λόγος να γίνουν καταγραφές και αργότερα την αποστολή της καταγραφής αναλαμβάνει το βενετσιάνικο έντυπο.

Έτσι τα έργα που έχουμε σήμερα είναι απολήξεις βυζαντινής, προφορικά παραδομένης, ποίησης και επομένως δεν αποτελούν την αρχή της νεοελληνικής λογοτεχνίας, η οποία κάνει την εμφάνισή της με την «εθνική» και «τοπική» γραπτή λογοτεχνία στην Κύπρο, Κρήτη και Επτάνησα.

Επειδή τα περισσότερα παραδείγματα για τις παραπάνω θέσεις προέρχονται κυρίως από τα Πτωχοπροδρομικά ποιήματα και τον *Κρασοπατέρα*, τα έργα αυτά εξετάζονται από μια νέα οπτική γωνία.

N. ΚΟΝΟΜΗΣ, *Σχετικά με τον καινούριο Φώτιο.*

Στο δεύτερο μέρος του μελετήματος, ύστερα από μερικά συμπληρωματικά στο πρώτο μέρος, συνεχίζεται η εξέταση μερικών λημμάτων από το λεξικό του Φωτίου. Οι κυριότερες κατηγορίες στις οποίες επισύρεται η προσοχή του χρήστη του λεξικού είναι:

1) περιπτώσεις όπου δύο ή περισσότερα λήμματα ενώνονται σε ένα, π.χ. α 259, 3044, β 64, γ 12.

2) περιπτώσεις όπου εσφαλμένα (στη μορφή, ορθογραφία, τονισμό) λήμματα διορθώνονται ή γίνεται προσπάθεια να επεξηγηθούν ή απλώς επισημαίνεται το πρόβλημα: α 2756, 2831, 3191, 3441, β 4, 241, γ 211.

3) χρήση σπάνιων αττικών τύπων αντί ποιητικών ή άλλων συχνότερων: α 418, β 197.

4) συμπλήρωση ή διόρθωση της εξήγησης: α 1344, 2086, 2336, 3381, β 6.

5) εξοβελισμός άσχετων ερμηνειών που παρεισέφρησαν: α 884, 2972, 3414, γ 17.

6) δίνεται δοκιμαστικά εξήγηση από άλλους λεξικογράφους σε λήμματα που στο λεξικό δεν έχουν εξήγηση: α 3162, 3211, δ 334.

7) επισημαίνονται γλωσσικοί τύποι που προοιωνίζουν τα μεταγενέστερα και τα νέα Ελληνικά: α 1539, β 64, 263, δ 68, 596.

8) με αφορμή τη σωστή γλώσσα του Φωτίου διορθώνονται γλώσσες άλλων λεξικογράφων: α 890, 895, β 174.

Συχνά οι περιπτώσεις που εξετάζονται είναι σύνθετες καθώς συνδυάζουν δύο ή περισσότερες από τις παραπάνω κατηγορίες: α 2046, 2167, β 601, γ 215.

S. BAUD-BOUVY, *Ήταν άραγε δώριος ρυθμός ο επίτριτος;*

Ο πιο χαρακτηριστικός χορευτικός ρυθμός της Στερεάς Ελλάδας είναι ο ρυθμός του συρτού του λεγόμενου «καλαματιανού». Οι οργανοπαίχτες, που, κατά τα τέλη του περασμένου αιώνα, τον διέδωσαν σε ολόκληρο τον ελληνικό χώρο, τον ξεχώριζαν από τους άλλους συρτούς με την ονομασία αυτή γιατί τα τραγούδια που συνήθιζαν να λένε όταν τον παίζανε ανέφεραν «καλαματιανό μαντίλι». Από τους πρώτους, και, όσο ξέρω, ο πρώτος που τον έγραψε με νότες, ο Αντ. Σιγάλας (1880), δεν τον ονομάζει «καλαματιανό»: τον κατατάσσει στους χορούς «της Ρούμελης».

Οι πιο πολλοί Έλληνες μουσικολόγοι ταυτίζουν το ρυθμό του καλαματιανού με το αρχαίο μέτρο το λεγόμενο «β' επίτριτο», μέτρο που αποτελείται από έναν τροχαϊκό πόδα (⊥∪) κι έναν σπονδείο (⊥_). Και πραγματικά τα βήματα του καλαματιανού έχουν το ρυθμό: μακρά, βραχεία, μακρά, μακρά.

Ο Θρασύβουλος Γεωργιάδης (1949), χωρίς να ξέρει πως την ίδια θεωρία είχε διατυπώσει πρωύτερα ο Δημ. Περιστέρης, υποστήριξε ότι ο καλαματιανός σχετίζεται όχι με τον επίτριτο αλλά με τον «άλογο» δακτυλικό εξάμετρο, και ότι, όσο ήταν διαδομένος ο εξάμετρος στην αρχαιότητα, άλλο τόσο είναι διαδομένος ο καλαματιανός στην τωρινή Ελλάδα.

Αυτή τη θέση τη θεωρώ λαθεμένη για τρεις λόγους:

1. Άρκεί να διαβάσει κανείς ολόκληρο το κεφάλαιο 20 του *Περί συνθέσεως ονομάτων* του Διονυσίου του Αλικαρνασσεύς για να πεισθεί ότι οι στίχοι όπου ο δάκτυλος γίνεται «άλογος», με ελαττωμένη δηλ. τη διάρκεια της πρώτης μακράς, αποτελούν εξαίρεση: είναι στίχοι όπου επιταχύνεται η απαγγελία για ν' ανταποκριθεί στη γρηγοράδα της κίνησης που περιγράφουν.

2. Δεν έχομε κανένα τεκμήριο ότι στην κλασική εποχή τραγουδούσαν ομηρικά έπη όταν χόρευαν.

3. Και, κυρίως, οι δάκτυλοι και οι ανάπαιστοι γίνονται «άλογοι» από τη στιγμή που η σχετική διάρκεια των δύο μερών του μέτρου δεν μπορεί πια ν' αποδοθεί μ' ένα κλάσμα, γιατί, εξαιτίας της ταχύτητας, καταντάει ασύλληπτη η χρονική μονάδα (ο Αριστοξένειος «χρόνος πρώτος») που χωρίς αυτή δε γίνεται καταμέτρηση. Στον καλαματιανό, τέτοια μονάδα υπάρχει (είναι, το ♩), αφού αντιστοιχεί σ' ένα βήμα του χορευτή και, τις πιο πολλές φορές, σε μια συλλαβή του στίχου. «Επίτριτος» είναι ακριβώς ο «άλογος» (το κλάσμα 4/3), όπου το ένα μέρος του μέτρου περιέχει τέσσερις μονάδες και το άλλο τρεις μόνο.

Οι μετρικοί δεν κάνουν ιδιαίτερο λόγο για τον επίτριτο, γιατί τον κατατάσσουν στα τροχαϊκά μέτρα. Στους τροχαϊκούς στίχους συμβαίνει πραγμα-

τικά ο επίτριτος να αντικαθιστά τροχαϊκή διποδία. Κι έτσι δε χρησιμοποιείται ο όρος «επιτριτικό τετράμετρο».

Εντούτοις «επιτριτικό» και όχι «τροχαϊκό» τετράμετρο καταληκτικό είναι ο στίχος που ο Πausanías διάβασε στην Ολυμπία κάτω από το άγαλμα του Σικυωνίου αυλητή Πυθοκρίτου:

«Πυθοκρίτου Καλλινίκου μνᾶμα ταύλητᾶ τόδε».

Επιτριτικό τετράμετρο είναι και ο στίχος της προσταγής που ο Μεγαλέξαντρος, όταν κατεδάφισε τη Θήβα, φέρεται να τοιχοκόλλησε στο σπίτι του Πινδάρου.

«Πινδάρου τοῦ μουσοποιοῦ τὴν στέγην μὴ κάετε».

Δεν είναι λοιπόν σύμπτωση, είναι σύμπτωμα, που η πρώτη πινδαρική ωδή, όπου η στροφή τελειώνει με «επιτριτικό» τρίμετρο, εξυμνεί Πυθιονίκη αυλητή:

«οὔλιον θρῆνον διαπλέξαις Ἄθᾶνα».

Δεν μπορούσε βέβαια ολόκληρο ποίημα να γράφεται σε επιτριτικούς στίχους· θα ήταν ανυπόφορα μονότονο. Μπορούσαν όμως οι μουσικοί να παίζουν κομμάτια που να βασίζονται σ' αυτόν το ρυθμό. Έτσι εξηγείται γιατί ο Πίνδαρος, που είχε μάθει να παίζει αυλό, είχε αδυναμία για το δεύτερο επίτριτο, και καυχάται που τον εισήγαγε στη χορική ποίηση:

«Μοῖσα δ' οὔτω ποι παρέστα μοι νεοσίγαλον εὐρόντι τρόπον
Δωρίῳ φωνᾶν ἑναρμόξαι πεδίλῳ
ἀγλαδῶκωμον».

(Έτσι μου παραστεκόταν η Μούσα σα βρήκα πρωτοφάνερο τρόπο να παριστάω με το δώριο σαντάλι πανηγυρικά τραγούδια).

Ότι με «δώριο σαντάλι» εννοούσε ο ποιητής κάποιον ιδιαίζοντα χορό των Δωριέων μού φαίνεται η πιο λογική ερμηνεία. Και αν θυμηθούμε ότι μια βωιωτική επιγραφή του 1ου αι. μ.Χ. αναφέρει «τὴν τῶν συρτῶν πάτριον ὄρχησιν», επιτρέπεται, νομίζω, να συμπεράνουμε ότι, από την αρχαιότητα, οι Στερεοελλαδίτες χορεύανε τον «καλαματιανό».

Ας σημειωθεί ακόμα ότι στην Αριστοφάνεια *Ειρήνη* οι στίχοι 291-298 είναι όλοι ανεξαιρέτα τρίμετροι επιτριτικοί. Ο στίχος 291 δίνει το αχνάρι των υπόλοιπων στίχων:

«ὡς ἤδομαι καὶ χαίρομαι κ' εὐφραίνομαι».

Ο τονισμός των συλλαβών 2, 6 και 10 δείχνει πως το μέτρο του στίχου δεν είναι ο τρίτος επίτριτος αλλά ο δεύτερος, με μίαν ἄρση, όπως υπάρχει

και στο μουσικό Παράδειγμα αρ. 2, όπου οι τρεις μπατούτες του μουσικού μοτίβου αντιστοιχούν ακριβώς στα τρία επιτριτικά μέτρα των στίχων του Αριστοφάνη.

NOTES

A. Γ. ΤΣΟΠΑΝΑΚΗΣ, *Ευβοϊκίδη α' Ιφιγένεια ἐν Ταύροις* 369 κ.έ.—'Ο συγγραφέας υποστηρίζει την παράδοση του κειμένου, ή οποία άμφισβητήθηκε χωρίς σοβαρό λόγο από τους M. Haslam και M. Marcovich: ο πρώτος όβελίζει την λ. 'Αχιλλεύς και την άντικαθιστά με την άντωνυμία εκείνος· ο δεύτερος διορθώνει την όνομαστική "Αιδης σε γενική "Αιδου. Στηριγμένος σε διάφορα παραδείγματα ό συγγρ. υποστηρίζει ότι το κείμενο είναι σωστό έτσι όπως μάς παραδόθηκε και ότι ή λ. "Αιδης στην αρχή του στίχου είναι ένα έμφατικό κατηγορούμενο, ενώ το 'Αχιλλεύς είναι το υποκείμενο. Το άρθρο αυτό δέν βρήκε θέση στο περιοδικό *American Journal of Philology*, στο όποιο είχαν δημοσιευθί τα σημειώματα των Haslam και Marcovich, και ό συγγρ. λυπάται γι' αυτό.

ΑΝΤ. Σ. ΚΑΦΩΜΕΝΟΣ, *Αριστοφάνη «Βάτραχου» 1256*.— Εξετάζεται ο στίχος 1256 των *Βατράχων* του Αριστοφάνη, όπου παραδίνονται οι προβληματικές γραφές *των έτι νυν όντων και των νυν έτ' όντων*. Μετά από συζήτηση, κατά την οποία απορρίπτονται οι κυριότερες διορθώσεις που έχουν προταθεί μέχρι σήμερα, προτείνεται η διόρθωση *των επίόντων*, η οποία και νόημα ικανοποιητικό εξασφαλίζει (=σε σύγκριση με τους μεταγενεστέρους του) και τις μετρικές ανάγκες του στίχου ικανοποιεί. Με τη διόρθωση αυτή εξηγείται πλήρως η φθορά από παλαιογραφική άποψη.

I. N. ΚΑΖΑΖΗΣ, *Δημοσθένης 8.17*.— 'Ο συγγραφέας υποστηρίζει: (α) την άποκατάσταση του ρήματος *διαφθαρήσεται* στο κείμενο (άντίθετα με τη συνήθη έκδοτική πρακτική τής μεταφοράς του στο κριτικό υπόμνημα)· (β) την άντικατάσταση του, φαινομενικά άψογου, *διαλυθήσεται* (που παραδίδουν όλα τα χφφ.) —θεωρώντας το ως παλιά *varia lectio* του *διαρρηθήσεται*. Τεκμήρια άποτελούν κυρίως ή γλώσσα *διαρρηθήσεται*=*διαφθαρήσεται*, σωζόμενη σε ένα ρητορικό λεξικό των φιλιππικων λόγων του Δημοσθένη, και, βοηθητικά, ή δημοσθενική τάση για *amplificatio verborum*. Το τελικό κείμενο διαμορφώνεται ως εξής:

εἰ δ' ἄπαξ διαρροήσεται καὶ διαφθαρήσεται (:τὸ στράτευμα), τί ποιήσομεν, ἂν (Φίλιππος) ἐπὶ Χερρόνησον ἕη.

I. R. PANERIS, *Le dialogue d'Aristote «De l'éducation»*.— Le dialogue perdu d'Aristote «De l'éducation» ne contenait pas l'information inexacte selon laquelle Protagoras aurait été l'élève de Démocrite (Diogène Laerce, IX 53, X 8; cf. Athénée VIII p. 354 C).

Ce dialogue ne concernait pas seulement, d'une manière générale, l'éducation, mais aussi plus particulièrement la conduite (cf. Plutarque, *Œuvres morales* 734 d) et condamnait le fait d'apprendre beaucoup de choses, dans un esprit surtout platonicien (cf. *Lois* 821 a). Il a dû être écrit entre 346 et 342 av. J. - C. quand Aristote enseignait à Assos d'abord, puis à Mytilène.

I. E. STEFANIS, *La participation des habitants d'Haliartos aux Ptôia*.— Cette note concerne deux passages d'un décret hellénistique d'Haliartos de Béotie qui a été publié par P. Roesch (*Études béotiennes*, p. 205): 1) l'auteur soutient que le sacrifice auquel font allusion les vers 7-9 a sans doute lieu à Akraiphia, et 2) les vers 20-21 se lisent comme suit «τὸν δὲ ἀρχὸν τὰ τ' ἀπὸ τᾶς πόλιος... παρῆμεν, où par les termes τὰ ἀπὸ τᾶς πόλιος (sc. πεμπόμενα)» il faut entendre les objets qu'envoient les habitants d'Haliartos aux Ptôia (cf. vers 10, 17).

Θ. Δ. ΠΑΠΑΓΓΕΛΗΣ, *Προπέρτιος 2.32.5-6*. Στὸ 2.32.5 τὸ προτεινόμενον κυριαμτικὸν εἶναι παλαιογραφικὰ πολὺ κοντὰ στίς παραδομένες γραφές κυρια τε καὶ κυριατεμ, ἐνῶ τὰ ὅμοια συμφραζόμενα τοῦ 4.8.21-2 ἐπικυρόνουν (καὶ τὸ 4.7.27 ἐνισχύει) τῇ νοηματικῇ του εὐλογοφάνεια.

Βιβλία και δημοσιεύματα που έστάλησαν στη διεύθυνση τῶν «Ἑλληνικῶν» *

Ἀντωνίου - Τίλιου, Μ., Κατάλογος ἑλληνικῶν περιοδικῶν καὶ ἡμερησίων ἐντύπων τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, Ἰωάννινα 1982. 8ο, σσ. 97. (Φιλοσοφικὴ Σχολὴ Ἰωαννίνων. Νεοελληνικὲς Ἔρευνες, ἀρ. 5).

Τὸ βιβλίο στὶς προβιομηχανικὲς κοινωνίες, Πρακτικὰ τοῦ Α' Διεθνοῦς Συμποσίου τοῦ Κέντρου Νεοελληνικῶν Ἐρευνῶν, Ἀθήνα 1982. 8ο, σσ. 423. (Κέντρον Νεοελληνικῶν Ἐρευνῶν. Ἐθνικὸ Ἴδρυμα Ἐρευνῶν).

Δημητρακόπουλου Φ.-Χριστοδοῦλου Γ., Κριτικὲς ἐκδόσεις νεοελλήνων συγγραφέων, Ἀθήνα 1983. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδ. «Νέα Ἔστια» ΝΖ' (1983) 939-949.

Κελεσίδου-Γαλανοῦ, Α., Ἡ ἔννοια τῆς σωτηρίας στὴν πλατωνικὴ πολιτικὴ φιλοσοφία, Πρόλογος Γ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Ἀθήναι 1982. 8ο, σσ. η' + 114. (Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, Κέντρον Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας).

Κύρρη, Κ. Π., Τὸ Βυζάντιον κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. I. Ἡ πρώτη φάσις τοῦ ἐμφυλίου πολέμου καὶ ἡ πρώτη συνδιαλλαγὴ τῶν δύο Ἀνδρονίκων (20. IV-Φθινὸ πῶρον 1321), Λευκωσία 1982. 8ο, σσ. XI+229. (Διδακτορικὴ διατριβή).

Λεξικὸ Σολωμοῦ. Πίνακας λέξεων τοῦ ἑλληνογλωσσου σολωμικοῦ ἔργου. Συνεργάστηκαν Ἐρ. Καψωμένος, Μ. Ἀντωνίου, Γ. Λαδογιάννη, Μ. Στρογγάρη, Ἰφ. Τριάντου. Ἰωάννινα 1983. 8ο, σσ. 45. («Δωδώνη» Παράρτημα, ἀρ. 14. Νεοελληνικὲς Ἔρευνες, ἀρ. 21).

Μαυρογιάννη, Δ., Ἀρχαιακὲς ἔρευνες γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τῆς ἱστορικῆς κοινοβιογραφίας τῆς εὐρωπαϊκῆς νομικῆς ἐπιστήμης τοῦ Θωμᾶ Διπλοβατάτζη (1468-1541). Ἐκδόσεις Ἄντ. Σάκκουλα, Ἀθήνα-Κομοτηνὴ 1981. 8ο, σσ. 116.

Παπαδριανός, Ι. Α., Οἱ μεταφράσεις ἀρχαίων ἑλληνικῶν κειμένων στὰ σερβικὰ ἀπὸ τὸν Παναγιώτη Παπακωστόπουλο (1873-1881). Ἀνάτυπο ἀπὸ τὰ «Βαλκανικὰ σύμμεικτα» 2 (1983) 97-109.

Πλούταρχος, Γιὰ τὴ γαλήνη τῆς ψυχῆς (Περὶ εὐθυμίας), μετάφραση Γ. Α. Χριστοδοῦλου. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδ. «Ἐκηβόλος» τεύχος 12 (1983) 1011-1059.

Προμπονά, Ι. Κ., Ἀνθολογία μυκηναϊκῶν κειμένων, Ἀθήνα 1983. 8ο, σσ. 159.

Σιαπκαρᾶ-Πιτσιλλίδου, Θ., Ὁ Hubert Pernot σὲ ἕνα του γράμμα. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδ. «Νέα Ἔστια» τεύχος 1341 (1983) 661-668.

Τσεκουράκη, Δ., Οἱ λαϊκοφιλοσοφικὲς πραγματείες τοῦ Πλούταρχου. Ἡ σχέση τους μὲ τὴ «Διατριβὴ» καὶ μὲ ἄλλα παραπλήσια γραμματειακὰ εἶδη, Θεσσαλονίκη 1983. 8ο, σσ. 184. (Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστ. Θεσσαλονίκης. Παράρτημα ἀρ. 34).

Φαράντου, Χ. Δ., Βυζαντινὲς καὶ μεταβυζαντινὲς ἐκκλησίες στὶς περιοχὲς τῶν χωριῶν Δάφνη, Περιβόλια, Ἀγ. Γεώργιος, Ἀγ. Θέκλα, Ὠρολόγι καὶ Ὀχτωσιά. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδ. «Ἀρχεῖο Εὐβοϊκῶν Μελετῶν» ΚΔ' (1981-82) 277-312, πίν. 32.

*Τὰ βιβλία ποὺ ἀποστέλλονται στὰ «Ἑλληνικά» γιὰ βιβλιοκρισίαν δὲν ἐπιστρέφονται, ἀν δὲν γίνῃ ἡ κριτικὴ τους παρουσίαση. Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ τὰ βιβλία ἀνήκουν πλέον στὴ βιβλιοθήκην τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν.

Φασουλάκη, Στερ. - Χριστοδούλου, Γ.Α., Γύρω από την ιστορία της βιβλιοθήκης Κοραή. 'Αθησαύριστα κείμενα. 'Ανάτυπο από τό περιοδ. «Χιακά Χρονικά» ΙΔ' (1982) 71, 102.

Χριστοδούλου, Γ.Α., 'Ο 'Αδαμάντιος Κοραής και ή κριτική έκδοση του Πανσανία: Τά «'Ηλιακά», 'Αθήνα 1983. 'Ανάτυπο από τό Β' τόμ. της «'Επετηρίδος της 'Εταιρείας 'Ηλειακῶν Μελετῶν», σσ. 307-317.

Χριστοδούλου, Γ., 'Ο 'Αδαμάντιος Κοραής ὡς διορθωτής τῶν κλασσικῶν κειμένων. 'Ανέκδοτα κείμενα, 'Αμφισσα 1983. 'Ανάτυπο από τό περιοδ. «Τετράμηνα» τεύχος 23-24, σσ. 1603-1608.

Χριστοδούλου, Γ.Α., 'Ο Κωνσταντίνος Στ. Κόντος ὡς ὑπομνηματιστής του Δημοσθένους. 'Ανάτυπο από τὸν τόμο «Μνήμη» Γεωργίου Ι. Κουρμούλη, 'Αθήνα 1981, σσ. 1-29.

Χριστοδούλου, Γ., 'Ο Κωστής Παλαμάς γιά τὸν Κωνσταντίνο Σ. Κόντο. Δύο ἀθησαύριστα κείμενα, 'Αμφισσα 1983. 'Ανάτυπο από τό περιοδ. «Τετράμηνα» τεύχος 23-24, σσ. 1535-1542.

Χριστοδούλου, Γ.Α., Προσθήκη στὰ περί Κοραϊκῆς ὀλληλογραφίας. 'Ανάτυπο από τό περιοδ. «Χιακά Χρονικά» ΙΔ' (1982) 25-26.

Anton, J. P. - Preus A., Essays in Ancient Greek Philosophy, vol. 2, Albany 1983. 8ο. σσ. XXV+541. (State University of New York Press).

Berger A., Das Bad in der byzantinischen Zeit, München 1982. 8ο, σσ. 172 (Miscellanea Byzantina Monacensia, 27).

Bühler, Ed. W., Zenobii Athoi proverbia, Göttingen 1982, Vandenhoeck a Ruprecht. 8ο, σσ. 349.

Buraselis, K., Das hellenistische Makedonien und die Ägäis. Forschungen zur Politik des Kassandros und der drei ersten Antigoniden im Ägäischen Meer und in Westkleinasien, München 1982, Verlag C.H. Beck. 8ο, σσ. 207.

Constantinides, C.N., Higher Education in Byzantium in the Thirteenth and Early Fourteenth Centuries, (1204-ca. 1310), Nicosia 1982. 8ο, σσ. XXII+222.

Feissel, D., Recueil des inscriptions chrétiennes de Macédoine du IIIe au VIe siècle, Paris 1983. 8ο, σσ. 290+ πίν. LXV. (École Française d'Athènes. Bulletin de Correspondance Hellénique. Supplément VIII.)

Gratziou, O., Die Dekorierten Handschriften des Schreibers Matthaïos von Myra (1595-1624). Untersuchungen zur griechischen Buchmalerei um 1600, Athen 1982. 8ο, σσ. 202, εικ. 196. (Παράρτημα του περιοδ. «Μνήμων», ἀρ. 1).

Irmscher, J., Sokrates, Versuch einer Biografie, Leipzig 1982. 16ο, σσ. 120.

Jeffreys, E. M. and M. J., Popular Literature in Late Byzantium, London 1983. 8ο, σσ. 342. (Variorum Reprints. Collected Studies Series; CS 170).

Karayannopoulos, J. -Weiss, G., Quellenkunde zur Geschichte von Byzanz (324-1453), 2 Halbbände, Wiesbaden 1982, Otto Harrassowitz. 8ο, σσ. XXVI+ 661. (Schriften zur Geistesgeschichte d. östl. Europa, 14).

Leinieks, V., The Plays of Sophokles, Amsterdam 1982. 8ο, σσ. 215.

Lysias, Der Rächer seiner Ehre, Leipzig 1983. 16ο, σσ. 200.

Papadrianos, I., Der griechische Gelehrte Panagiotis Papakostopoulos und die Serben (1820-1879). Offprint from Collection of Reports from the Second Greek-Serbian Symposium. Greek-Serbian Cooperation 1830-1908. Belgrade 1982, σσ. 117-123.

Publius Vergilius Maro, Aeneis, Leipzig 1982. 16ο, σσ. 368.

Repertorium der griechischen Kopisten 800-1600, Teil 1 Grossbritannien. Teil 1/A erstellt von Ern. Gammillscheg-D. Harlfinger, 80, σσ. 227. Teil 1/B erstellt von H. Hunger, 80, σσ. 166. Teil 1/C Tafeln. Wien 1981. (Österreichische Akademie der Wissenschaften).

Roma, Constantinopoli, Mosca. Atti del seminario internazionale di studi storici «Da Roma alla terza Roma», 21-23 Aprile 1981. Napoli 1983. 80, σσ. XIX+570. (Università degli Studi di Roma «La Sapienza»).

Rotolo, V., Gli Albanesi nella cultura popolare greca, Palermo 1982, σσ. 75-86. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὰ «Atti del IX Congresso Internazionale di Studi Albanesi», Palermo 25-28 Novembre 1981.

Rotolo, V., Ritsos ed Elitis: Due modi diversi di intendere la funzione della poesia, Galatina 1983. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδ. «Studi Bizantini e Neogreci», σσ. 589-603.

Rotolo, V., Ψυχολογία καὶ δομὴ στὴν τραγωδία «Ὀδυσσεύς» τοῦ Ν. Καζαντζάκη, Ἀθήνα 1981. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὰ «Πεπραγμένα τοῦ Δ' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου» (Ἡράκλειο, 29 Αὐγ.-3 Σεπτ. 1976), τόμ. Γ', σσ. 214-225.

Salvo, Iñes di, L'opera «dei delitti e dell'opere» di C. Beccaria nella traduzione di A. Korais, Galatina 1983. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδ. «Studi Bizantini e Neogreci», σσ. 561-574.

Schule, W., Bibliographie der Übersetzungen griechisch-byzantinischer Quellen. (Glossar zur frühmittelalterlichen Geschichte im Östl. Europa, Beiheft 1), Wiesbaden 1982. 80, σσ. 160.

Seidensticker, B., Palintonos Harmonia. Studien zu komischen Elementen in der griechischen Tragödie, Göttingen 1982, Vandenhoeck and Ruprecht. 80, σσ. 277. (Hypomnemata 72).

Sokolova, B., Die albanische Mundart von Mandrica, Berlin 1983. 80, σσ. VII+238.

Stanitsas, S., Anthologie de la poésie neohellénique. Edition bilingue commentée avec notes et bibliographie, tome I (fin XVIIIe s.-II Guerre Mondiale), Paris 1983. 80, σσ. XIII+498 («Les Belles Lettres»).

Veloudis, G., Germanograecia. Deutsche Einflüsse auf die neugriechische Literatur (1750-1944), Amsterdam 1983, τόμοι 2. 80, σσ. 750. (Bochumer Studien zur neugriechische und byzantinischen Philologie, Band IV).

Wellas, M. B., Griechisches aus dem Umkreis Kaiser Friedrichs II, München 1983. 80, σσ. XIII+170. (Münchener Beiträge zur Mediävistik und Renaissance-Forschung, 33).

Women in the Ancient World: The Arethusa Papers. Edited by J. Peraiotto - J. P. Sullivan, Albany 1983. 80, σσ. 377. (State University of New York Press).